

Y Cytundeb Ymadael

Y Goblygiadau i Gymru (Ionawr 2020)

Y Cytundeb Ymadael

Ar 17 Hydref 2019, cytunodd y negodwyr ar gyfer y Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd ar destun Cytundeb Ymadael – dogfen sy'n nodi telerau ymadawiad y Deyrnas Unedig â'r Undeb Ewropeaidd.

Ym mis Tachwedd 2018, cyhoeddwyd asesiad cychwynnol o'r fersiwn flaenorol o'r Cytundeb Ymadael. Mae'r adroddiad hwn yn diweddarau ein hasesiad er mwyn ystyried y newidiadau a wnaed i'r Cytundeb Ymadael yn dilyn negodiadau pellach dan Erthygl 50 yn ystod tymor yr hydref 2019.

1. Cefndir

Negodiadau Erthygl 50

1. Ers sbarduno Erthygl 50 o'r Cytuniad ar yr Undeb Ewropeaidd ym mis Mawrth 2017, mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd wedi bod yn trafod telerau ymadawiad y Deyrnas Unedig â'r Undeb Ewropeaidd.
2. O ran yr UE, mae'r Cyngor Ewropeaidd wedi cyhoeddi canllawiau ar gyfer y trafodaethau (gan ddarparu'r mandad trafod i bob pwrpas), tra mae'r Comisiwn Ewropeaidd wedi cynnal y trafodaethau gyda Llywodraeth y DU.
3. Bydd gan Senedd Ewrop rôl hanfodol ar ddiwedd y trafodaethau ac mae wedi chwarae rhan bwysig wrth fynegi ei safbwynt ar ystod o faterion yn ymwneud â'r broses ymadael.
4. O ran Llywodraeth y DU mae'r trafodaethau wedi cael eu harwain gan yr Adran Ymadael â'r Undeb Ewropeaidd ac, yn y pen draw, y Prif Weinidog.
5. Cyrhaeddodd y negodwyr bwynt lle roedd ganddynt destun wedi cytuno arno fel fersiwn ddrafft o Gytundeb Ymadael.
6. Mae Llywodraeth y DU wedi cytuno ar y testun hwn.
7. Cytunodd y Cyngor Ewropeaidd ar y testun, ar lefel lywodraethol, ar 17 Hydref 2019.
8. Erbyn hyn mae'r testun drafft yn destun cadarnhad gan Senedd y DU a Senedd Ewrop.
9. Er nad oes rôl ffurfiol i'r Cynulliad o ran cadarnhau'r Cytundeb Ymadael, mae angen cydsyniad deddfwriaethol y Cynulliad ar gyfer agweddau ar Fil yr Undeb Ewropeaidd (Cytundeb Ymadael) – sef y ddeddfwriaeth sydd ei hangen i weithredu'r Cytundeb Ymadael yn y DU.
10. Rydym wedi cyflwyno adroddiad ar wahân ar Fil yr Undeb Ewropeaidd (Cytundeb Ymadael).

Gwaith y Pwyllgor

- 11.** Rydym wedi bod yn ystyried y goblygiadau i Gymru o ymadael â'r Undeb Ewropeaidd ers ein sefydlu fel pwyllgor ym mis Gorffennaf 2016.
- 12.** Roedd ein hadroddiad cyntaf yn crynhoi'r goblygiadau i Gymru o adael yr Undeb Ewropeaidd.¹ Yn dilyn hynny, rydym wedi cyhoeddi ystod o adroddiadau sy'n ystyried ymhellach y goblygiadau i Gymru mewn termau cyfreithiol, cyfansoddiadol, economaidd a pholisi.²
- 13.** Ochr yn ochr â'r gwaith hwn, rydym wedi monitro cynnydd trafodaethau Erthygl 50. Rydym wedi gwneud hyn drwy gynnal sesiynau craffu rheolaidd â'r Prif Weinidog, Gweinidogion eraill Cymru a'r Cwnsler Cyffredinol.
- 14.** Mae Gweinidogion y DU wedi ymgysylltu â ni, drwy sesiynau tystiolaeth lafar a gohebiaeth.
- 15.** Ymdrechwyd i ddeall safbwynt yr Undeb Ewropeaidd trwy gynnal deialog reolaidd â'i sefydliadau. Mae hyn wedi cynnwys cyfarfodydd gyda phrif negodwr y Comisiwn Ewropeaidd, Mr Michel Barnier, a Chydlynnydd Brexit Senedd Ewrop, Mr Guy Verhofstadt ASE.³
- 16.** Drwy gydol y trafodaethau, rydym wedi gwneud yr ymdrech i dynnu sylw at y materion sy'n bwysig i Gymru a sicrhau bod y DU a'r UE wedi deall goblygiadau Brexit ar ein gwlad.
- 17.** Adroddwyd ar fersiwn flaenorol y cytundeb ymadael ym mis Tachwedd 2018.⁴ Er bod rhai newidiadau amlwg wedi'u gwneud i'r Cytundeb Ymadael, yn enwedig o ran y trefniadau ar gyfer y ffin rhwng Iwerddon a Gogledd Iwerddon, mae'r rhan fwyaf o destun y Cytundeb Ymadael yr un fath â'r fersiwn flaenorol.
- 18.** Nod yr adroddiad hwn yw diweddarau'r dadansoddiad a wnaethom fis Tachwedd 2018.
- 19.** Mae'n bwysig nodi hefyd mai'r senario mwyaf tebygol yw y bydd y DU yn ymadael â'r UE ar delerau'r Cytundeb Ymadael ar 31 Ionawr 2020. Mae hyn yn

---

¹ Y Pwyllgor Materion Allanol a Deddfwriaeth Ychwanegol, Y Goblygiadau i Gymru yn sgil gadael yr Undeb Ewropeaidd, Ionawr 2017

² Gweler tudalennau gwe'r Pwyllgorau i gael rhagor o fanylion am ei waith

³ Cyfarfu'r Pwyllgor â Mr Barnier ar 16 Hydref 2017 ac â Mr Verhofstadt ar 27 Mehefin 2017. Cynhaliwyd y ddau gyfarfod ym Mrwsel.

⁴ Pwyllgor Materion Allanol a Deddfwriaeth Ychwanegol, Y Cytundeb Ymadael: Y Goblygiadau i Gymru, Tachwedd 2018

golygu bod deall y goblygiadau i Gymru yn sgil y Cytundeb Ymadael yn bwysicach fyth.

- 20.** Roedd ein hadroddiad blaenorol yn adlewyrchu'r posibilrwydd o ganlyniadau Brexit gwahanol, ond nid yw hynny'n debygol bellach yn sgil canlyniad etholiad cyffredinol Rhagfyr 2019. Mae'r adroddiad hwn wedi'i addasu i adlewyrchu'r datblygiad hwn.

2. Y goblygiadau i Gymru

Gan adeiladu ar ein gwaith blaenorol, rydym wedi llunio asesiad cychwynnol o'r goblygiadau i Gymru yn sgil y Cytundeb Ymadael a'r Datganiad Gwleidyddol Amlinellol cysylltiedig ar y berthynas rhwng yr UE a'r DU yn y dyfodol.

Dadansoddiad sectoraidd

- 21.** Mae'r amser yr ydym wedi bod yn ystyried ein hymateb i fersiwn diweddaraf y Cytundeb Ymadael wedi gweld cryn ddatblygiadau.
- 22.** Er mwyn hwyluso ein hymateb, rydym wedi canolbwyntio ein dadansoddiad ar saith maes:
- Yr economi a masnach â'r UE;
  - Porthladdoedd a Thrafnidiaeth;
  - Amaethyddiaeth, bwyd a physgodfeydd;
  - Ynni a'r amgylchedd;
  - Gofal iechyd;
  - Cydraddoldeb a hawliau dynol; a
  - Sefydliadau.
- 23.** Mae Atodiad A i'r adroddiad hwn yn rhoi manylion y dadansoddiad hwn o dan bob un o'r penawdau hyn.
- 24.** Mae'n bwysig nodi bod y dadansoddiad hwn yn adeiladu ar ein corff gwaith blaenorol, sydd wedi'i gyhoeddi.

3. Ein barn

Mae angen i Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU ddarparu manylion am yr hyn y mae'r Cytundeb Ymadael yn ei olygu i bobl Cymru fel y gallant gynllunio'n effeithiol ar gyfer y cyfnod pontio a thu hwnt i hynny

Gwybodaeth bellach i helpu i roi gwybodaeth i'r cyhoedd

- 25.** Yn ein barn ni, mae diffyg gwybodaeth o hyd am effaith economaidd, cyfreithiol a chyfansoddiadol Brexit ar delerau'r Cytundeb Ymadael. Rydym yn pryderu'n arbennig nad oes asesiad effaith llawn o oblygiadau'r protocol diwygiedig ar gyfer y ffin rhwng Iwerddon a Gogledd Iwerddon ar borthladdoedd a busnesau Cymru wedi'i gyhoeddi ar adeg cyhoeddi'r Gorchymyn.
- 26.** Credwn y dylai Llywodraeth Cymru, mewn cydweithrediad â Llywodraeth y DU i'r graddau y mae eu hasesiad yn ymwneud â Chymru, gyhoeddi asesiad effaith llawn o'r goblygiadau i Gymru yn sgil y Cytundeb Ymadael diwygiedig.
- 27.** Mae'n hanfodol bod yr wybodaeth hon yn cael ei chyhoeddi cyn gynted â phosibl er mwyn helpu Aelodau i ystyried Bil yr UE (Cytundeb Ymadael) ac i'r paratoadau gael eu gwneud ar gyfer y cyfnod pontio.
- 28.** Yn ein cyfarfod ar 4 Tachwedd, dywedodd swyddogion Llywodraeth Cymru wrth y Pwyllgor eu bod wrthi'n pwysu ar Lywodraeth y DU i roi rhagor o wybodaeth am oblygiadau'r Cytundeb Ymadael diwygiedig, ac roeddent yn gobeithio y câ'r wybodaeth honno ei darparu er mwyn llywio ystyriaeth y Cynulliad o'r Cynnig Cydsyniad Deddfwriaethol ar Fil yr UE (Cytundeb Ymadael).

ARGYMHELLIAD

Argymhelliad 1. Er mwyn sicrhau bod Cymru mor barod â phosibl ar gyfer y cyfnod pontio, rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru, gan weithio ar y cyd â Llywodraeth y DU, yn paratoi asesiad o'r goblygiadau economaidd, cyfreithiol a chyfansoddiadol i Gymru sy'n deillio o'n hymadawiad tebygol â'r UE ar delerau'r Cytundeb Ymadael.

Atodiad A: Ein dadansoddiad

Y Cytundeb Drafft ar ymadawiad y Deyrnas Unedig â'r Undeb Ewropeaidd – i ba raddau y mae'n mynd i'r afael â materion a godwyd gan y Pwyllgor

Mae'r atodiad hwn yn nodi i ba raddau y mae'r Cytundeb Ymadael yn mynd i'r afael â'r prif faterion a godwyd gan y Pwyllgor yn ei adroddiadau blaenorol.

Mae'r papur wedi'i rannu'n saith maes, fel a ganlyn:

- Yr economi a masnach â'r UE;
- Porthladdoedd a Thrafnidiaeth;
- Amaethyddiaeth, bwyd a physgodfeydd;
- Ynni a'r amgylchedd;
- Gofal iechyd;
- Cydraddoldeb a hawliau dynol; a
- Trefniadau cyfansoddiadol

1. Yr economi a masnach gyda'r UE

1.1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor

Roedd adroddiad y pwyllgor, **Y Goblygiadau i Gymru yn Sgil Gadael yr Undeb Ewropeaidd**, a gyhoeddwyd gan y Pwyllgor ym mis Ionawr 2017, yn nodi nifer o faterion a oedd yn peri pryder i'r Pwyllgor mewn perthynas ag economi Cymru a masnach â'r UE.

Dangosodd y mwyafrif helaeth o'r dystiolaeth a ddaeth i law fod sicrhau mynediad dirwystr i'r Farchnad Sengl (h.y. dim tariffau na rhwystrau di-dariff) yn hollbwysig i economi Cymru.

Mae gweithgynhyrchu yn chwarae mwy o ran yn economi Cymru nag y mae mewn rhannau eraill o'r Deyrnas Unedig, a'r brif farchnad ar gyfer gweithgynhyrchwyr Cymru yw'r Undeb Ewropeaidd. Byddai gorfodi tariffau yn fygythiad sylweddol i'r sector hwn, yn enwedig i weithgynhyrchwyr sy'n gweithredu o fewn cadwyni gwerth byd-eang.

Cydnabu'r Pwyllgor fod canfyddiadau pobl ynghylch mewnfudo o'r UE yn ffactor yn y refferendwm ar adael yr UE. Bydd cyfyngu ar allu dinasyddion yr UE i weithio yn y DU ar ôl Brexit yn cael effaith negyddol ar lawer o wasanaethau cyhoeddus, ar rai busnesau ac ar brosiectau seilwaith yn y dyfodol yng Nghymru. Rhaid rhoi ystyriaeth ofalus i liniaru'r goblygiadau hyn wrth i'r DU ddatblygu ei pholisi mewnfudo yn y dyfodol.

Ym mis Tachwedd 2019, cyhoeddwyd adroddiad y Pwyllgor [Newidiadau i Ryddid i Symud ar ôl Brexit: y goblygiadau i Gymru](#) yn galw i leihau'r trothwy cyflog a gynigiwyd bryd hynny, sef £30,000, ar gyfer fisâu haen 2 i wladolion yr UE er mwyn adlewyrchu'r cyd-destun Cymreig yn well, ac argymhellwyd bod Llywodraeth Cymru yn mynd ati i ystyried datblygu polisi mewnfudo sy'n gwahaniaethu yn ôl lleoedd ar ôl Brexit. Argymhellodd hefyd y dylai Llywodraeth Cymru alw ar Lywodraeth y DU i lunio Rhestr Galwedigaethau â Phrinder yng Nghymru.

1. 2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael yn ymateb i'r materion hyn

Ymdrinnir â llawer o'r materion sy'n ymwneud â'r economi a masnach yn yr adrannau isod ar y cyfnod pontio, y berthynas yn y dyfodol, a'r 'ateb wrth gefn' a amlinellir yn y Protocol ar Iwerddon-Gogledd Iwerddon. Fodd bynnag, mae'r [Cytundeb Ymadael diwygiedig](#) yn ymdrin â gosod nwyddau ar y farchnad (Erthyglau 40 i 46 o'r cytundeb drafft) a gweithdrefnau tollau parhaus (Erthyglau 47 i 50 o'r cytundeb drafft). Mae'r rhain yn nodi y bydd nwyddau a gaiff eu gosod ar y farchnad yn yr UE cyn diwedd y cyfnod pontio yn gallu parhau i gylchredeg yn rhydd rhwng y DU a'r UE, ond y bydd cyfrifoldeb ar fusnesau i brofi bod y nwyddau wedi eu gosod ar y farchnad cyn 31 Rhagfyr 2020. O ran gweithdrefnau tollau, bydd nwyddau sydd o dan symudiad tollau ar ddiwedd y cyfnod pontio yn dal i gael eu trin o dan gyfraith yr UE.

O ran gallu dinasyddion yr UE i fyw a gweithio yn y DU ar ôl Brexit, mae Rhan Dau o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn ymdrin â hawliau dinasyddion. Mae Erthyglau 13 i 23 o'r cytundeb drafft yn ymdrin â hawliau dinasyddion yr UE i fyw yn y DU, ac mae Erthyglau 24 i 29 yn ymdrin â hawliau cyflogaeth a chymwysterau proffesiynol.

Mae'n nodi y bydd holl ddinasyddion yr UE sy'n byw yn gyfreithlon yn y DU ar ddiwedd y cyfnod pontio yn gallu aros yn y DU. Os ydynt eisoes wedi byw yn y DU yn barhaus ac yn gyfreithlon am bum mlynedd erbyn 31 Rhagfyr 2020, bydd gan ddinasyddion yr UE yr hawl i fyw yn y DU yn barhaol. Bydd dinasyddion yr UE sydd wedi byw yn y DU am lai na phum mlynedd ar 31 Rhagfyr 2020 yn gallu aros nes iddynt fyw yn y DU am bum mlynedd, ac yna byddant yn ennill yr hawl i breswyllo'n barhaol yn y DU. Bydd aelodau agos o'r teulu yn gallu ymuno â dinasyddion yr UE sydd â hawl i fyw yn y DU yn barhaol os oedd y berthynas yn bodoli ar 31 Rhagfyr 2020, a'i bod yn dal i fodoli pan fyddai'r aelod o'r teulu yn dymuno dod i'r DU. Mae plant sy'n cael eu geni i ddinasyddion yr UE sydd â'r hawl i breswyllo'n barhaol yn y DU hefyd yn cael eu cynnwys yn y cytundeb drafft.

Bydd dinasyddion yr UE sy'n gweithio neu'n hunangyflogedig yn y DU yn cael yr un hawliau yn fras ag sydd ganddynt ar hyn o bryd. Mae'r rhain yn cynnwys yr hawl i beidio â chael eu gwahaniaethu yn eu herbyn ar sail cenedligrwydd, a'r hawl i gael triniaeth gyfartal â gwladolion y DU mewn meysydd fel yr hawl i weithio (mewn cyflogaeth neu'n hunangyflogedig); yr hawl i help gan Ganolfannau Gwaith; amodau cyflogaeth a gwaith; yr hawl i fanteision cymdeithasol (fel budd-daliadau lles) a manteision treth; hawliau sy'n gysylltiedig ag aelodaeth undeb llafur; mynediad at dai; a'r hawl i'w plant gael addysg ac i gael hyfforddiant a phrentisiaethau. O ran dinasyddion yr UE sydd â chymwysterau proffesiynol neu fasnachol sy'n dod o dan gyfraith yr UE ac sy'n byw neu'n gweithio yn y DU, bydd eu cymwysterau yn parhau i gael eu cydnabod os y cafwyd y gydnabyddiaeth, neu os gwnaed cais am y gydnabyddiaeth, cyn 31 Rhagfyr 2020. Mae hyn yn cynnwys cydnabyddiaeth i nifer helaeth o gymwysterau academiaidd a chyfnodau hyfforddi neu brofiad ar draws llawer o ddisgyblaethau, gan gynnwys meddygon, nyrsys, deintyddion, milfeddygon, athrawon, penseiri, gwerthwyr tai, seiri, a gweithwyr trin gwallt a harddwch. Mae hefyd yn benodol yn cwmpasu cyfreithwyr, archwilwyr a phobl sy'n gweithio yn masnachu a dosbarthu cynhyrchion gwenwynig.

1. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Yn ystod y cyfnod pontio tan 31 Rhagfyr 2020, fel y nodir yn Rhan Pedwar o'r Cytundeb Ymadael drafft, bydd busnesau'r DU a'r UE yn masnachu ar yr un telerau ag y maent yn ei wneud nawr. Mae Erthygl 127 o'r cytundeb drafft yn nodi y bydd y DU yn ddarostyngedig i gyfraith yr UE yn ystod y cyfnod pontio, ac eithrio pan fo'r cytundeb yn nodi eithriadau. Mae hyn yn golygu na fydd unrhyw dariffau na rhwystrau eraill di-dariff i fasnachu rhwng y DU a'r UE yn ystod y cyfnod hwn, ac y bydd y DU yn parhau yn y farchnad sengl a'r undeb tollau. Bydd y rhyddid i symud hefyd yn parhau yn ystod y cyfnod hwn. Mae'r cytundeb diwygiedig yn

gwneud darpariaethau sy'n golygu y ceir cydnabod cymwysterau proffesiynol a enillwyd cyn diwedd y cyfnod pontio.

1. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol?

Mae'r **datganiad gwleidyddol**, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU a'r UE ar 19 Hydref 2019, yn amlygu bod Llywodraeth y DU a'r UE yn gweithio i sicrhau 'partneriaeth uchelgeisiol, eang, ddofn a hyblyg' gyda chytundeb masnach rydd cynhwysfawr 'wrth ei wraidd'. Bydd y bartneriaeth yn cael ei hategu gan ddarpariaethau i sicrhau **amodau cyfartal** o ran cystadleuaeth agored a theg. Bydd y DU a'r UE yn cynnal yr un safonau uchel ag sy'n gymwys yn yr UE a'r DU ar ddiwedd y cyfnod pontio mewn perthynas â chymorth gwladwriaethol, cystadleuaeth, safonau cymdeithasol a chyflogaeth, safonau amgylcheddol, newid yn yr hinsawdd a materion treth perthnasol.

O ran y sector nwyddau, bwriad hyn yw sicrhau na cheir tariffau, taliadau na chyfyngiadau meintiol (cwotâu cuddiedig neu gyfyngiadau eraill).. Bydd y DU a'r UE yn sefydlu "trefniadau tollau uchelgeisiol", gan barchu cysegredigrwydd eu marchnadoedd ar wahân. Gallai'r trefniadau hyn gynnwys cyd-gydnabyddiaeth o raglenni masnachwyr y gellir ymddiried ynddynt, ynghyd â chydweithrediad gweinyddol ar dollau a TAW. Fodd bynnag, mae'r cytundeb diwygiedig yn datgan y bydd gwiriadau tollau yn dibynnu'n rhannol ar "y graddau y mae'r Deyrnas Unedig yn ymrwmo i dollau a chydweithredu rheoleiddiol".

O ran **gwasanaethau**, mae'r datganiad gwleidyddol yn nodi y bydd y berthynas yn y dyfodol yn ceisio datblygu lefel o ryddfrydoli masnach mewn gwasanaethau ymhell y tu hwnt i ymrwymadau aelodaeth Sefydliad Masnach y Byd (WTO) a hynny'n sylweddol ar draws sectorau. Bydd rheolau gwladwriaeth y wladwriaeth gartref yn gymwys i fynediad i'r farchnad a thriniaeth genedlaethol (h.y. ni ragwelir cyd-gydnabyddiaeth), ond gyda gwarant o ddim gwahaniaethu. O ran cymwysterau proffesiynol, mae'r cytundeb gwleidyddol amlinellol yn dweud mai dim ond "trefniadau priodol" a ragwelir.

O ran **gwasanaethau ariannol**, bydd y DU a'r UE yn gweithio at gytuno bod eu safonau rheoliadol yn gyfwerth â'i gilydd erbyn mis Mehefin 2020.

1. 5. Protocol ar ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

Mae'r DU a'r UE wedi cytuno ar Brotocol diwygiedig ar Ogledd Iwerddon ac Iwerddon. Byddai'r trefniant newydd hwn yn berthnasol am gyfnod o bedair

blynedd i ddechrau ac yna byddai ei barhad yn amodol ar gydsyniad Cynulliad Gogledd Iwerddon.

Bydd Gogledd Iwerddon yn parhau i ddilyn rheoliadau'r UE ar y nwyddau a restrir yn yr Atodiadau i'r Protocol. Mae hyn yn cynnwys rheolau o ran mesurau cymorth gwladwriaethol, mesurau glanweithiol a mesurau ffyto-iechydol. Bydd cydymffurfriad â'r rheolau hyn yn cael ei wirio mewn manau archwilio ar y ffin, a hynny mewn porthladdoedd a meysydd awyr. Cyn belled â bod yr aliniad hwn yn gywir, bydd hyn i bob pwrpas yn creu ffin reoleiddio ym Môr Iwerddon ar ôl i'r DU adael yr UE.

Bydd Gogledd Iwerddon yn cymhwyso cod tollau'r UE i unrhyw nwyddau sy'n dod i mewn i Ogledd Iwerddon y bwriedir iddynt fynd i farchnad sengl yr UE, y mae perygl iddynt fynd i mewn i farchnad sengl yr UE drwy Iwerddon. Bydd diffiniad nwyddau 'â risg' o fynd i mewn i farchnad sengl yr UE drwy Iwerddon yn cael ei ystyried yn ystod y cyfnod pontio gan Gydbwyllgor Arbenigol yr UE-DU a sefydlwyd gan y Cytundeb Ymadael i oruchwylio'r Protocol.

Bydd y DU yn gyfrifol am weithredu a gorfodi cod tollau'r UE a bydd yn casglu tariffau'r UE ar nwyddau perthnasol. Os bydd mewnforwyr y bernir bod eu nwyddau 'â risg' o fynd i mewn i farchnad sengl yr UE drwy Iwerddon yn gallu profi bod eu nwyddau wedi aros yng Ngogledd Iwerddon, byddant yn cael eu had-dalu os yw cyfraddau tariff yr UE a dalwyd ganddynt yn uwch nag unrhyw gyfraddau tariff y DU a fyddai wedi bod yn berthnasol.

Bydd Gogledd Iwerddon yn aros yn rhan o ardal TAW y DU, ond bydd yn cydymffurfio â rheolau TAW yr UE ar gyfer nwyddau. Gweinyddir y system TAW yng Ngogledd Iwerddon gan Gyllid a Thollau EM a bydd Llywodraeth y DU yn casglu refeniw perthnasol. Gall unrhyw eithriadau neu ostyngiadau TAW y cytunwyd arnynt gan yr UE ar gyfer Iwerddon hefyd fod yn berthnasol yng Ngogledd Iwerddon i sicrhau cystadleuaeth deg.

Pe bai Cynulliad Gogledd Iwerddon yn penderfynu rywbyrd yn y dyfodol i beidio â chymhwyso'r Protocol, yna byddai cyfnod pontio dwy flynedd lle byddai Gogledd Iwerddon yn ymwahanu oddi wrth reolau perthnasol yr UE ac yn mabwysiadu deddfwriaeth y DU mewn meysydd perthnasol.

Cyhyd ag y bydd Cynulliad Gogledd Iwerddon yn cydsynio i'r Protocol fod ar waith yna bydd busnesau o Gymru sy'n allforio nwyddau i Ogledd Iwerddon yr ystyrir bod perygl iddynt fynd i mewn i farchnad yr UE trwy Iwerddon yn destun gwiriadau ychwanegol mewn meysydd awyr a phorthladdoedd os ydynt yn allforio yn uniongyrchol i Ogledd Iwerddon.

Mae'n parhau i fod yn aneglur pa wiriadau a gymhwysir i nwyddau sy'n teithio o Ogledd Iwerddon i'r DU a pha effaith y bydd hyn yn ei chael ar economi Cymru.

2. Porthladdoedd a Thrafnidiaeth;

2.1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor

Ym mis Tachwedd 2019, clywodd y Pwyllgor dystiolaeth ar oblygiadau'r Cytundeb Ymadael diwygiedig a'r Datganiad Gwleidyddol ar gyfer porthladdoedd Cymru a thrafnidiaeth. Mae'r **Pwyllgor** yn pryderu na wnaed asesiad effaith o effaith y Cytundeb Ymadael diwygiedig ar borthladdoedd Cymru. Clywodd y Pwyllgor hefyd fod angen eglurder cyn gynted â phosibl ynghylch yr angen am seilwaith newydd o ganlyniad i'r Cytundeb Ymadael a'r Protocol diwygiedig ar y ffin rhwng Iwerddon a Gogledd Iwerddon.

Ym mis Awst 2017, cyhoeddodd adroddiad y Pwyllgor ar **oblygiadau Brexit i borthladdoedd Cymru**, gan nodi y gallai achosion o oedi mewn porthladdoedd yn sgil tollau gael effaith negyddol ar borthladdoedd 'Roll-on Roll-off' Cymru, yn enwedig Caergybi, Doc Penfro a Abergwaun. Yn ei **adroddiad ar barodrwydd porthladdoedd Cymru** ym mis Tachwedd 2018, ailadroddodd y Pwyllgor y pryderon hyn gan ddatgan ei fod wedi clywed pryderon dro ar ôl tro am wendidau prif borthladdoedd "Roll-on Roll-off" Cymru (Caergybi, Doc Penfro, ac Abergwaun) i unrhyw achosion newydd o oedi ar ôl Brexit. Roedd y Pwyllgor yn pryderu am y diffyg capasiti a seilwaith ymarferol i allu cynnal gwiriadau tollau a gwiriadau ffiniau newydd. Nododd y Pwyllgor bryderon rhanddeiliaid hefyd ei bod yn bosibl na fydd ateb technolegol addas i'r broblem o brosesu gwiriadau tollau yn barod ac yn weithredol ar ddiwedd y cyfnod pontio. Roedd gwaith blaenorol y Pwyllgor ar barodrwydd ar gyfer Brexit yn ategu bod yn rhaid sicrhau cydgydnabyddiaeth i ardystiadau hedfan sifil ar ôl Brexit, er mwyn sicrhau bod teithiau awyr yn parhau i gael eu gweithredu'n ddidrafferth yn y DU a'r UE cyn Brexit, a nododd fod Deddf yr UE (Ymadael) 2018 yn cynnwys darpariaethau i hwyluso hyn.

2.2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael yn ymateb i'r materion hyn

Ymdrinnir â llawer o'r materion sy'n ymwneud â thrafnidiaeth a phorthladdoedd yn adrannau 2.3 i 2.5 o'r papur briffio hwn - ar y cyfnod pontio, y berthynas yn y dyfodol, a'r protocol ar Iwerddon-Gogledd Iwerddon. Fodd bynnag, fel y nodir yn adran 1.2, mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn cwmpasu gosod nwyddau ar y farchnad (Erthyglau 40 i 46 o'r cytundeb drafft) a gweithdrefnau tollau parhaus (Erthyglau 47 i 50 o'r cytundeb drafft). At hynny, mae Atodiad 4 i'r cytundeb drafft

yn nodi nifer o gronfeydd data tollau tramor a chartref yr UE y bydd y DU yn parhau i gael mynediad rhannol atynt o leiaf ar ôl gadael yr UE. Mae'r rhain yn cynnwys cronfeydd data ar systemau rheoli mewnforio ac allforio a thariffau. Mae hyn yn eithriad i Erthygl 8 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig, sy'n nodi na fydd gan y DU fynediad at rwydweithiau, systemau gwybodaeth na chronfeydd data yr UE ar ôl diwedd y cyfnod pontio, oni bai eu bod wedi'u cynnwys yn y cytundeb.

2. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Bydd y DU yn aros yn y farchnad sengl a'r undeb tollau trwy gydol y cyfnod pontio, sy'n golygu y bydd y trefniadau tollau presennol yn parhau mewn grym tan 31 Rhagfyr 2020.

Yn ystod y cyfnod pontio, bydd y trefniadau presennol ar gyfer cludo nwyddau ar y ffyrdd yn parhau. Ar hyn o bryd, mae'n rhaid i gludwyr y DU sy'n gwneud teithiau rhyngwladol gael trwydded gweithredwr rhyngwladol safonol ynghyd â Thrwydded Gymuned ar gyfer teithiau i'r UE, o'r UE neu drwy'r UE. Mae Trwydded Gymuned yn caniatáu mynediad llwyr i gludwyr y DU i deithiau rhyngwladol ar gyfer gweithrediadau yn yr UE, gan gynnwys masnach rhwng gwledydd yr UE a thramwyo ledled yr UE. Mae hefyd yn caniatáu trefniadau cabot cyfyngedig (pan fo cludwr tramor yn cludo nwyddau o fewn gwlad arall) o fewn yr UE.

Mae cynllun trwydded ehangach y Gynhadledd Ewropeaidd o Weinidogion Trafnidiaeth (ECMT) ar gael sy'n caniatáu i gludwyr y DU gario nwyddau i neu drwy 43 o wledydd (gan gynnwys holl wledydd yr UE ac eithrio Cyprus) gyda nifer gyfyngedig o drwyddedau ar gael i'r DU.

O ran hedfan, bydd y DU yn parhau i fod yn rhan o farchnad hedfan sengl Ewrop, sef Ardal Hedfan Gyffredin Ewrop, yn ystod y cyfnod pontio. Fodd bynnag, o dan Erthygl 128 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig, nid yw'n glir a fydd y DU yn gallu parhau i gymryd rhan yn Asiantaeth Diogelwch Hedfan Ewrop, ac os felly i ba raddau. Effaith Erthygl 7 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yw na fydd gan y DU hawl i gymryd rhan ym mhroses gwneud penderfyniadau a llywodraethu cyrff, swyddfeydd ac asiantaethau'r UE ar ôl ymadael. Yn unol â hynny, bydd colli'r hawliau hyn i gymryd rhan yn gymwys yn ystod y cyfnod pontio. Felly, mae [dogfen esbonio Llywodraeth y DU i fersiwn flaenorol y Cytundeb Ymadael](#) yn nodi mai fesul achos y bydd y DU yn cael cymryd rhan. Mae'r ddogfen esbonio hon yn dal i fod yn berthnasol gan nad yw'r darpariaethau hyn wedi'u diwygio yn y Cytundeb Ymadael diwygiedig. Roedd Erthygl 128 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig, sy'n nodi bod achosion lle gellir gwahodd y DU i fynychu rhai cyfarfodydd o'r UE a rhai cyfarfodydd o gyrff, swyddfeydd ac asiantaethau'r UE, yn darparu bod o leiaf un o ddwy amod yn cael ei bodloni:

- Pan fo'r drafodaeth yn ymwneud â "gweithredoedd" (h.y. penderfyniadau yr Undeb Ewropeaidd) sydd wedi'u cyfeirio at y DU neu at unigolion neu gwmnïau yno (e.e. penderfyniad bod cwmni o'r DU wedi torri rheolau'r UE); neu
- Pan fo presenoldeb y DU yn angenrheidiol ac er budd yr UE.

Fodd bynnag, ni fydd cymryd rhan yn y cyfarfodydd yn cynnwys hawl i bleidleisio.

2. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol

Ymdrinnir â threfniadau tollau yn y datganiad gwleidyddol sy'n nodi'r fframwaith ar gyfer y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol. Bwriad hyn yw gweithio at drefniadau cynhwysfawr a fydd yn creu ardal masnach rydd a fydd yn cyfuno cydweithrediad dwfn o ran rheoleiddio a thollau. Mae hefyd yn anelu at sicrhau y ceir 'trefniadau tollau uchelgeisiol, er mwyn cyflawni eu hamcanion cyffredinol'.

Er y bydd gan yr UE a'r DU ymreolaeth reoleiddiol, byddant yn rhoi darpariaethau ar waith i sicrhau bod trefniadau rheoleiddio yn dryloyw, yn effeithlon, yn osgoi gofynion rheoleiddiol diangen, a'u bod mor gydnaws â phosibl. Bydd y DU a'r UE yn sefydlu "trefniadau tollau uchelgeisiol", gan barchu cysegredigrwydd eu marchnadoedd ar wahân. Gallai'r trefniadau hyn gynnwys cyd-gydnabyddiaeth o raglenni masnachwyr y gellir ymddiried ynddynt, ynghyd â chydweithrediad gweinyddol ar dollau a TAW. Bydd graddau ymrwymiadau'r DU ar gydweithrediad tollau a rheoliadau yn cael ei ystyried wrth gymhwyso gwiriadau a rheolaethau ar y ffin. Mewn geiriau eraill, ymddengys mai'r agosaf y bydd y DU yn alinio ei rheolau a'i safonau â'r UE (ac felly'r lleiaf y mae'r DU yn wahanol i'r UE), y lleiaf o wiriadau a rheolaethau fydd eu hangen.

Bydd y datganiad gwleidyddol yn anelu at gael mynediad tebyg i'r farchnad ar gyfer gweithredwyr cludo nwyddau a chludo teithwyr, a fydd yn seiliedig ar y rhwymedigaethau rhyngwladol perthnasol presennol. Nydd cytundebau dwyochrog ar wasanaethau rheilffordd trawsffiniol yn cael eu sefydlu. Bydd cysylltedd morwrol yn seiliedig ar gyfraith rhyngwladol.

Yn achos hedfan, mae'r datganiad gwleidyddol yn nodi y bydd y DU a'r UE yn ceisio cyflawni Cytundeb Trafnidiaeth Awyr cynhwysfawr, a fydd yn cwmpasu mynediad i'r farchnad a buddsoddi, diogelwch a diogeledd hedfan, rheoli traffig awyr a darpariaethau i sicrhau cystadleuaeth deg ac agored. Bydd y DU a'r UE yn ceisio gwneud trefniadau pellach i gydweithredu er mwyn ceisio sicrhau safonau

uchel o ran diogelwch a diogeledd awyrennau, gan gynnwys cydweithrediad agos rhwng Asiantaeth Diogelwch Hedfan Ewrop ac Awdurdod Hedfan Sifil y DU.

2. 5. Protocol ar ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

Fel y nodir yn adran 1.5, bydd Protocol diwygiedig Iwerddon-Gogledd Iwerddon yn gymwys o ddiwedd y cyfnod pontio nes bydd Cynulliad Gogledd Iwerddon yn penderfynu na ddylai fod yn gymwys mwyach. Bydd nwyddau sy'n cael eu hallforio i Ogledd Iwerddon o'r DU, yr ystyrir bod perygl iddynt fynd i mewn i farchnad yr UE trwy Iwerddon, yn destun gwiriadau ychwanegol o ran tollau a chydymffurfiad â rheoliadau. Hyd yn hyn, mae'n aneglur pa wiriadau fydd yn gymwys i nwyddau sy'n dod o Ogledd Iwerddon i'r DU.

Mae'n debygol y bydd angen seilwaith a gwiriadau ychwanegol ym mhorthladdoedd Cymru ond hyd yma nid yw Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi manylion pellach ar raddau union y rhain.

3. Amaethyddiaeth, Bwyd a Physgodfeydd

3. 1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor

Yn ei adroddiad ym mis Mawrth 2018, [Perthynas Cymru ag Ewrop yn y dyfodol, Rhan un: safbwynt o Gymru](#), nododd y Pwyllgor ei fod yn cydnabod yr heriau sydd ynghlwm â masnachu mewn nwyddau amaethyddol os bydd rhwystrau di-dariff newydd ar ôl Brexit. Ei farn oedd y byddai rhwystrau di-dariff newydd fel archwiliadau iechyd i blanhigion ac anifeiliaid yn fygythiad i allforio cynnyrch amaethyddol, pysgod a bwyd Cymru i'r Undeb Ewropeaidd yn y dyfodol. Daeth y Pwyllgor i'r casgliad ei bod yn hanfodol i Gymru allu sicrhau mynediad ffafriol at y farchnad, heb rwystrau tariff na rhwystrau di-dariff ar ôl Brexit. Ar ôl cyhoeddi'r Cytundeb Ymadael a'r Datganiad Gwleidyddol diwygiedig, ym mis Tachwedd 2019, [ailadroddodd y Pwyllgor](#) y dylai'r berthynas yn y dyfodol â'r Undeb Ewropeaidd flaenoriaethu masnach ddilyffethair, heb rwystrau tariff a didariff.

O ran pysgodfeydd, [cydnabu'r Pwyllgor](#) mai pysgota am bysgod cregyn y mae'r mwyafrif o fflyd Cymru, sy'n rhywogaethau nad oes cwotâu ynghlwm â hwy ac sydd, o ganlyniad, o dan reolaeth yr Aelod-wladwriaeth. Felly, nid yw polisiau'r UE, fel y dyraniad cwota o dan y Polisi Pysgodfeydd Cyffredin, yn effeithio ar bysgodfeydd Cymru gymaint â'r DU gyfan. O ran masnach, mae mwyafrif y pysgod cregyn sy'n cael eu glanio yng Nghymru yn cael eu hallforio i'r UE, ac felly mae hwn yn faes arall lle gwelodd y Pwyllgor fod parhau i gael mynediad 'dirwysr' i'r Farchnad Sengl yn bwysig. Cytunodd y Pwyllgor y gallai rhwystrau di-dariff gael

effaith sylweddol ar bysgodfeydd, gan y gallai unrhyw oedi i allforwyr pysgod cregyn byw gael effaith fawr ar fusnesau.

3. 2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael yn ymateb i'r materion hyn

Ar fasnach amaethyddol, mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn nodi bod modd i nwyddau a osodir yn gyfreithlon ar y farchnad yn yr UE neu'r DU cyn diwedd y cyfnod pontio barhau i gael eu cylchredeg yn rhwydd yn y ddwy farchnad a rhwng y ddwy farchnad, nes eu bod yn cyrraedd eu defnyddwyr terfynol, heb unrhyw angen am addasu neu ail labelu cynnyrch. Mae hyn yn golygu bod nwyddau sy'n dal yn y gadwyn ddsbarthu ar ôl diwedd y cyfnod pontio yn gallu cyrraedd eu defnyddwyr terfynol yn yr UE neu'r DU heb orfod cydymffurfio ag unrhyw ofynion cynnyrch ychwanegol.

Yr eithriad i hyn yw Erthygl 41 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig. Mae hyn yn nodi, yn ystod y cyfnod pontio, y bydd symud anifeiliaid byw a chynhyrchion anifeiliaid o'r DU i'r UE nid yn unig yn ddarostyngedig i gyfraith "arferol" yr UE (yn gyffredin â "nwyddau" eraill), ond byddant hefyd yn destun gwiriadau ychwanegol o dan reolau'r UE ar gyfer trydydd gwledydd ar fewnforion a rheolaethau glanweithiol ar y ffin. Dim ond i reolau cyfraith yr UE y bydd allforion o'r UE i'r DU yn ddarostyngedig iddynt, gan y bydd cyfraith yr UE yn gymwys yn gyffredinol i'r DU yn ystod y cyfnod hwn. Unwaith y daw'r cyfnod pontio i ben, gall trefniadau masnachu anifeiliaid a chynhyrchion anifeiliaid gael eu llywodraethu gan gytundeb masnach newydd rhwng y DU a'r UE, neu bydd y Protocol Iwerddon-Gogledd Iwerddon yn effeithio y trefniadau os caiff nwyddau eu hallforio yn uniongyrchol i Ogledd Iwerddon neu o Ogledd Iwerddon. Ar wahân i'r ystyriaethau hynny, bydd mewnforion i'r UE yn cael eu rheoli gan gyfraith yr UE a bydd mewnforion i'r DU yn cael eu rheoli gan gyfraith y DU. Yn ôl y cytundeb, mae hyn yn angenrheidiol o ystyried y risgiau glanweithiol uchel sy'n gysylltiedig â chynhyrchion o'r fath, a'r angen am reolaethau milfeddygol effeithiol pan fydd y cynhyrchion hyn yn mynd i farchnad yr UE neu farchnad y DU.

Mae Erthygl 54 o'r cytundeb drafft yn cynnwys darpariaeth ar gyfer dynodiadau daearyddol ar fwydydd fel cig oen Cymreig. Bydd y bwydydd hyn yn cael yr amddiffyniad cyfatebol yn awtomatig yn y DU ac yn cadw'r amddiffyniad presennol yn yr UE. Bydd hawliau rhywogaethau planhigion yn cael yr un amddiffyniad.

3. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Fel y nodwyd yn yr adran ar fasnach uchod, yn ystod y cyfnod hwn, bydd y rheolau cyfredol yn parhau i fod yn gymwys fel pe bai'r DU yn Aelod-wladwriaeth, a bydd y

DU yn parhau i fod yn rhan o undeb tollau a marchnad sengl yr UE. Yn ystod y cyfnod pontio, bydd yn rhaid i'r DU gydymffurfio â pholisi masnach allanol yr UE ac felly ni fydd yn gallu ymgymryd â chytundebau masnach â gwledydd eraill, er y bydd yn gallu trafod eu telerau. Os bydd y cyfnod pontio yn cael ei ymestyn, byddai'r DU yn peidio â chymryd rhan yng nghyllideb yr UE fel pe bai'n Aelod-wladwriaeth ar ddiwedd 2020, ac ni fyddai'r DU yn rhan o'r Polisi Amaethyddol Cyffredin yn ystod y cyfnod pontio. Byddai'r DU yn rhydd i gyflwyno polisiau amaethyddol newydd, os yw'r taliadau'n parhau o fewn terfynau penodol (a amlinellir yn Erthygl 132 o'r Cytundeb Ymadael drafft).

O ran pysgodfeydd, mae Erthygl 130 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn nodi y bydd y Polisi Pysgodfeydd Cyffredin yn parhau i fod yn berthnasol i'r DU trwy gydol y cyfnod pontio, felly bydd y DU yn cael ei rhwymo i benderfyniadau ar gyfleoedd pysgota tan ddiwedd y cyfnod pontio, ond ni fydd yn gallu pleidleisio ar y penderfyniadau hynny. Fodd bynnag, bydd yr UE yn ymgynghori â'r DU. Yn ystod y cyfnod pontio, bydd y DU yn gallu negodi ei chyfleoedd pysgota ei hun ar gyfer y flwyddyn ganlynol. Mae'r DU a'r UE yn bwriadu dod i gytundeb pysgodfeydd newydd mewn pryd i bennu cyfleoedd pysgota ar gyfer y flwyddyn gyntaf ar ôl y cyfnod pontio.

3. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol

Fel y crybwyllir yn adran 1.4 uchod, bydd Rhan 2 o'r datganiad gwleidyddol, ar y bartneriaeth economaidd, yn bwysig i'r diwydiant amaethyddol. Mae'r adran hon yn amlinellu'r bwriad i greu ardal masnach rydd newydd, un ddiriff, heb daliadau na chyfyngiadau meintiol ar gyfer yr holl nwyddau, "gyda chydweithrediad dwfn o ran rheoliadau a thollau" er mwyn sicrhau cystadleuaeth deg. Bydd rhai gwiriadau a rheolaethau tollau masnach ar y ffin, ond nid yw graddau'r gwiriadau hyn yn cael eu hamlinellu a byddant yn dibynnu ar faint o gydweithrediad rheoleiddiol a thollau a geir.

O ran pysgota, nod y cytundeb gwleidyddol yw sicrhau cydweithrediad dwyochrog a rhyngwladol rhwng y DU a'r UE er mwyn sicrhau pysgota ar lefelau cynaliadwy, hyrwyddo cadwraeth adnoddau, a meithrin amgylchedd morol glân, iach a chynhyrchiol, gan nodi y bydd y Deyrnas Unedig yn wladwriaeth arfordirol annibynnol a all gynnal ymreolaeth reoliadol a hithau ddim bellach yn rhan o'r Polisi Pysgodfeydd Cyffredin.

Fel y nodir uchod, mae'r DU a'r UE yn bwriadu dod i gytundeb pysgodfeydd newydd a fydd yn ymdrin â mynediad at ddyfroedd a chwotâu erbyn 1 Gorffennaf

2020, mewn pryd i bennu cyfleoedd pysgota ar gyfer y flwyddyn gyntaf ar ôl y cyfnod pontio.

3. 5. Protocol ar ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

Fel y nodir yn adran 1.5, bydd unrhyw gynhyrchion amaethyddol neu gynhyrchion pysgodfeydd a gaiff eu hallforio'n uniongyrchol i Ogledd Iwerddon y mae perygl iddynt fynd i mewn i farchnad yr UE trwy Iwerddon yn destun gwiriadau tollau a gwiriadau rheoliadol ychwanegol nag y maent ar hyn o bryd. Bydd gwiriadau hefyd ar nwyddau amaethyddol a nwyddau pysgodfeydd a gaiff eu hallforio o Ogledd Iwerddon i'r DU, ond nid yw hyd a lled y gwiriadau hyn wedi'u pennu eto.

Bydd rhwydd hynt, ar y llaw arall, i nwyddau amaethyddol a nwyddau pysgodfeydd a gynhyrchir yng Ngogledd Iwerddon, yn wahanol i nwyddau'r DU, gyrraedd marchnad yr UE fel y maent ar hyn o bryd. Bydd y graddau y mae hyn yn wahanol i weddill y DU yn dibynnu ar unrhyw gytundeb masnach rydd y cytunir arno rhwng y DU a'r UE a'r graddau y mae'n arwain at aliniad tollau a rheoliadau.

4. Ynni a'r amgylchedd

4. 1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor cyn cyhoeddi'r Cytundeb Ymadael

Yn ei adroddiad yn 2017, mynegodd y pwyllgor bryderon y gallai lefelau amddiffyn yr amgylchedd gael eu gwanhau ar ôl gadael yr UE ac y gallai mesurau i amddiffyn yr amgylchedd fynd yn dameidiog. Barn y Pwyllgor oedd y dylai cyllidebau carbon a osodwyd gan y DU fod o leiaf mor heriol ag ymrwymadau'r UE i fynd i'r afael â newid hinsawdd a bod yn rhaid iddynt barhau i gael eu diwallu ar ôl i'r DU adael yr UE.

Gwnaethpwyd llawer o waith y Cynulliad yn y maes hwn gan y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig. Yn ei adroddiad ym mis Mehefin 2018 a'i **adroddiad ar ei ymchwiliad dilynol** ym mis Hydref 2019, nododd y Pwyllgor NHAMG fod cryn bryder ar draws sector yr amgylchedd ynghylch y 'bwlch llywodraethu' posibl ar faterion amgylcheddol ar ôl Brexit. Daeth y Pwyllgor i'r casgliad nad oedd camau gweithredu Llywodraeth Cymru i greu corff llywodraethu amgylcheddol domestig a fyddai'n disodli swyddogaethau llywodraethu'r UE yn ddigon datblygedig. Mae swyddogaethau o'r fath yn cynnwys: monitro ac adrodd ar weithrediad cyfraith amgylcheddol; derbyn cwynion gan ddinasyddion; a chymryd camau gorfodi am beidio â chydymffurfio â chyfraith amgylcheddol. Roedd y Pwyllgor hefyd yn feirniadol o gynigion

Llywodraeth Cymru mewn cysylltiad ag egwyddorion amgylcheddol craidd yr UE (megis yr egwyddor ragofalus) y teimlai nad oeddent yn mynd yn ddigon pell i ailsefydlu'r egwyddorion ar lefel ddomestig.

4. 2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael yn ymateb i'r materion hyn

Ymdrinnir â materion sy'n ymwneud â'r amgylchedd yn adrannau 4.3 i 4.5 o'r papur hwn, ar y cyfnod pontio, y berthynas yn y dyfodol, a'r Protocol ar Iwerddon a Gogledd Iwerddon. O ran ynni, mae'r Cytundeb Ymadael drafft yn cynnwys darpariaethau yn ymwneud â'r DU yn gadael y Gymuned Ynni Atomig Ewropeaidd (Euratom), gan gynnwys cytundeb y bydd y cyfrifoldeb pennaf am weddillion tanwydd a gwastraff ymbelydrol yn parhau gyda'r wladwriaeth lle cafodd ei gynhyrchu, yn unol â chonfensiynau rhyngwladol a deddfwriaeth Euratom.

4. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Yn ystod y cyfnod pontio, bydd cyfraith amgylcheddol yr UE yn parhau i fod yn gymwys yn llawn yn y DU, gan gynnwys y swyddogaethau llywodraethu a arferir ar hyn o bryd gan gyrrff yr UE fel y Comisiwn Ewropeaidd a Llys Cyfiawnder yr Undeb Ewropeaidd.

4. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol

O ran ynni, mae'r datganiad gwleidyddol yn datgan bod y DU a'r UE wedi cytuno i sefydlu dulliau i alluogi masnachu trydan a nwy mewn ffordd gost-effeithiol ac amserol. Mae'n nodi y dylent ystyried cydweithredu ar brisio carbon drwy gysylltu system masnachu allyriadau nwyon tŷ gwydr cenedlaethol y DU â systemau masnachu allyriadau'r UE. Yn ogystal, mae'n cynnwys datganiad y dylai'r berthynas yn y dyfodol gynnwys elfen eang o gytundeb cydweithredu niwclear rhwng y DU ac Euratom, er mwyn sicrhau'r safonau uchel presennol o ddiogelwch niwclear.

O ran yr amgylchedd, mae'r datganiad yn cynnwys meysydd allweddol ar gyfer cydweithredu amgylcheddol ym meysydd newid hinsawdd, datblygu cynaliadwy a llygredd trawsffiniol. Yn benodol ar newid hinsawdd, mae'n nodi y dylai'r berthynas yn y dyfodol gadarnhau'r ymrwymadau y mae'r UE a'r DU wedi'u gwneud o ran addewidion newid hinsawdd rhyngwladol fel Cytundeb Paris. Fodd bynnag, er bod y DU a'r UE yn parhau i gydweithredu ar faterion amgylcheddol, dywed y datganiad y bydd eu hannibyniaeth i wneud penderfyniadau yn cael ei chadw.

4. 5. Protocol ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

Cyhyd ag y bydd y Protocol yn parhau mewn grym, bydd Gogledd Iwerddon yn cynnal aliniad rheoliadol ar nwyddau gyda'r UE gan gynnwys ar unrhyw reoliadau sy'n ymwneud â safonau amgylcheddol megis safonau effeithlonrwydd ynni, gofynion gwastraff neu reoleiddio cemegolion. Bydd hyn yn golygu y bydd yn ofynnol i nwyddau sy'n cyrraedd Gogledd Iwerddon o'r DU gyrraedd y safonau hyn er mwyn eu dosbarthu yng Ngogledd Iwerddon.

O dan Erthygl 9 o'r Protocol, bydd Gogledd Iwerddon yn parhau i fod wedi'i alinio â'r Farchnad Drydan Sengl.

5. Gofal iechyd

5. 1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor

Yn ei adroddiad ar barodrwydd y sector gofal iechyd a meddyginiaethau yng Nghymru ym mis Tachwedd 2018, nododd y Pwyllgor fod pryderon yn parhau ymhlith rhanddeiliaid ynghylch goblygiadau Brexit i'r **gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol**. Ym mis Tachwedd 2019, ailadroddodd y Pwyllgor y farn hon, a galwodd am ostwng y trothwy cyflog £30,000 a gynigir ar hyn o bryd ar gyfer fisâu haen 2 i wladolion yr UE er mwyn adlewyrchu cyd-destun Cymru yn well.

Nododd y Pwyllgor fod dyfodol trefniadau gofal iechyd cyfatebol yn aneglur a bydd angen mynd i'r afael â hwy mewn negodiadau.

Nododd y Pwyllgor hefyd bwysigrwydd asiantaethau'r UE, fel yr **Asiantaeth Meddyginiaethau Ewropeaidd** ynghyd â pharhau i gydweithio ar faterion rheoliadol.

5. 2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn ymateb i'r materion hyn

O ran gallu dinasyddion yr UE i weithio yn y DU ar ôl Brexit, fel y nodir yn adran 1.2, mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn nodi y bydd pob dinesydd yr UE sy'n byw yn gyfreithlon yn y DU ar ddiwedd y cyfnod pontio yn gallu aros yn y DU. Yn ogystal, bydd dinasyddion yr UE sy'n gweithio neu'n hunangyflogedig yn y DU yn cael yr un hawliau yn fras ag sydd ganddynt ar hyn o bryd.

O ran parhau i gydnabod cymwysterau meddygol, mae Erthygl 27 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn datgan y bydd dinasyddion yr UE sydd â chymwysterau proffesiynol o dan gyfraith yr UE sy'n byw neu'n gweithio yn y DU yn parhau i gael

cydnabyddiaeth o'u cymwysterau os cawsant y cymhwyster neu os gwnaethant gais amdano cyn diwedd y cyfnod pontio. Mae'r proffesiynau sy'n dod o dan gyfraith yr UE (Cyfarwyddeb 2005/36/EC) yn cynnwys nyrsys, bydwragedd, meddygon (ymarferwyr cyffredinol ac arbenigwyr), ymarferwyr deintyddol a fferyllwyr.

Mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig hefyd yn darparu y bydd rheoliadau'r UE ar gydlynau nawdd cymdeithasol yn parhau i fod yn gymwys i ddinasyddion yr UE sy'n byw yn y DU a dinasyddion y DU sy'n byw yn yr UE ar ddiwedd y cyfnod pontio. Mae hyn yn golygu y bydd dinasyddion sydd wedi symud rhwng y DU a'r UE cyn diwedd y cyfnod pontio yn parhau i gael mynediad at ofal iechyd. Yn ogystal, mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn darparu, pan fo'r DU neu Aelod-wladwriaeth yn gyfrifol am ofal iechyd y dinasyddion hyn, y bydd ganddynt hawl i ofal iechyd cyfatebol gan eu gwlad gymwys.

At hynny, o ran gofal iechyd cyfatebol, bydd hawliau gwladolion y DU nad ydynt yn byw yn yr UE ar ddiwedd y cyfnod pontio ond sydd wedi talu cyfraniadau nawdd cymdeithasol mewn Aelod-wladwriaeth yn y gorffennol yn cael eu diogelu. Bydd y Cytundeb Ymadael diwygiedig hefyd yn diogelu hawliau unigolion sydd mewn sefyllfa drawsffiniol ar ddiwedd y cyfnod pontio, ac sydd â hawl i Gerdyn Yswiriant Iechyd Ewropeaidd y DU (EHIC), fel y byddant yn dal i allu elwa o'r cynllun hwnnw cyhyd â'u bod yn y sefyllfa drawsffiniol honno. Mae hyn yn berthnasol i wladolion y DU sy'n astudio yn yr UE neu sy'n ymweld â'r UE.

Yn olaf, bydd y Cytundeb Ymadael diwygiedig yn amddiffyn hawliau pobl sy'n ymweld â'r DU neu'r UE am driniaeth feddygol a gynlluniwyd, os y gofynnwyd am awdurdodiad cyn diwedd y cyfnod pontio, fel y gallent ddechrau neu gwblhau eu triniaeth.

O ran parhau i gymryd rhan mewn cyrff ac asiantaethau'r UE, dywed y Cytundeb Ymadael diwygiedig mai fesul achos y bydd hyn yn digwydd.

O ran parhad argaeledd meddyginiaethau a dyfeisiau meddygol, mae Erthygl 41 o'r Cytundeb Ymadael drafft yn datgan y bydd nwyddau a roddir ar farchnad yr UE cyn diwedd y cyfnod pontio yn parhau i allu cylchredeg yn rhydd rhwng y DU a'r UE, gyda'r pwyslais ar fusnesau i brofi bod y nwyddau wedi eu rhoi ar y farchnad cyn diwedd y cyfnod pontio. Mae hyn yn golygu y bydd meddyginiaethau a dyfeisiau meddygol a osodir ar y farchnad cyn 31 Rhagfyr 2020 yn parhau i gylchredeg yn rhydd rhwng y DU a'r UE ac na fydd angen addasiadau cynnyrch nac ail-labelu, ac y bydd unrhyw weithgarwch cydymffurfio a wnaed eisoes ar gyfer y nwyddau hyn, fel asesiadau cydymffurfio, yn parhau i gael ei gydnabod yn y DU a'r UE. Fodd bynnag, mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn ei gwneud yn

ofynnol i'r DU drosglwyddo ffeiliau neu ddogfennau sy'n ymwneud â rhai asesiadau cynnyrch parhaus i'r UE, ac i'r gwrthwyneb. Mae hyn yn berthnasol i asesiadau o feddyginiaethau a chemegau sy'n cael eu cynnal gan yr Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd (MHRA).

O ran amddiffyn patentau ar gyfer meddyginiaethau, mae Erthygl 54 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn gwarantu parhad y broses wrth wneud cais am estyniad patent ac yn darparu, pan fo perchnogion meddyginiaethau neu batent agrochemegol wedi gwneud cais i awdurdodau'r DU am gyfnod o amddiffyniad ychwanegol cyn diwedd y cyfnod pontio, y bydd y cais hwnnw yn cael ei ystyried yn unol â'r weithdrefn bresennol ac y bydd lefel yr amddiffyniad a ddarperir yr un fath ag a ragnodir o dan gyfraith yr UE.

5. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Fel y nodir yn adran 1.3, bydd y rhyddid i symud yn parhau trwy gydol y cyfnod pontio. Mae hyn yn golygu y bydd dinasyddion yr UE yn parhau i allu dod i'r DU i weithio yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol ac i fwynhau'r un hawliau ag sydd ganddynt ar hyn o bryd. Yn yr un modd, bydd cydnabyddiaeth o gymwysterau meddygol rhwng y DU a'r UE yn parhau.

Fel y nodir yn adran 1.3, mae hyn yn golygu na fydd unrhyw dariffau na rhwystrau eraill di-dariff i fasnachu rhwng y DU a'r UE yn ystod y cyfnod pontio, ac y bydd y DU yn parhau i fod yn y farchnad sengl a'r undeb tollau. Mae hyn yn golygu y bydd meddyginiaethau a dyfeisiau meddygol yn parhau i gylchredeg yn rhydd rhwng y DU a'r UE yn ystod y cyfnod pontio.

Bydd hawliau dinasyddion i ofal iechyd, gan gynnwys gofal iechyd cyfatebol a thriniaeth feddygol wedi'i chynllunio, yn aros yr un fath yn ystod y cyfnod pontio.

Bydd cyfranogiad y DU yn sefydliadau'r UE yn ystod y cyfnod pontio yn adlewyrchu'r ffaith nad yw bellach yn Aelod-wladwriaeth. Fodd bynnag, dywed Erthygl 128 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig y bydd cyfranogiad y DU yng nghyrrff ac asiantaethau'r UE yn digwydd fesul achos a bod y DU a'r UE wedi cytuno y bydd cynrychiolwyr neu arbenigwyr o'r DU yn gallu parhau i fynychu rhai cyfarfodydd yr UE os gwahoddir hwy, er na fyddant yn gallu pleidleisio.

5. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol

Fel y nodir yn adran 1.4 o'r papur briffio hwn, mae'r datganiad gwleidyddol yn nodi y bydd Llywodraeth y DU a'r UE yn gweithio at lunio trefniadau cynhwysfawr sy'n

creu ardal fasnach rydd a fydd yn cyfuno cydweithrediad dwfn o ran rheoleiddio a thollau, wedi'i ategu gan ddarpariaethau i sicrhau amodau cyfartal ar gyfer cystadleuaeth agored a theg. Bydd y trefniadau hyn yn berthnasol i feddyginiaethau a dyfeisiau meddygol.

O ran cydweithredu yn y dyfodol y maes iechyd, dywed y datganiad gwleidyddol y dylai'r DU a'r UE gydweithredu yn yr un modd ag y mae'r UE yn gweithredu ei threfniadau presennol gyda thrydydd gwledydd. Byddai hyn yn golygu cydweithredu mewn fforymau rhyngwladol ar atal, canfod, paratoi ac ymateb i fygythiadau sefydlog i ddiogelwch iechyd a rhai sy'n dod i'r amlwg.

Bydd y DU a'r UE yn trafod y posibilrwydd o gydweithredu rhwng awdurdodau'r DU a'r Asiantaeth Feddyginiaethau Ewropeaidd.

O ran cydnabod cymwysterau proffesiynol, dywed y datganiad gwleidyddol mai dim ond "trefniadau priodol" a ragwelir.

5. 5. Protocol ar ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

O ran gofal iechyd cyfatebol, mae Erthygl 3 o'r Protocol yn gwarantu y gall y DU barhau i wneud trefniadau gydag Iwerddon mewn perthynas â'r Ardal Deithio Gyffredin. Mae hyn yn golygu y bydd y DU ac Iwerddon yn gallu parhau i warantu hawliau cyfatebol dinasyddion Prydain ac Iwerddon i gael mynediad at wasanaethau iechyd yn y wladwriaeth arall.

Mae Erthygl 7 o'r Protocol yn nodi y gellid cytuno i roi mynediad llawn neu rannol i'r DU i rwydweithiau, systemau gwybodaeth neu gronfeydd data yr UE, os ystyrir bod mynediad o'r fath yn 'gwbl angenrheidiol' i alluogi'r DU i gydymffurfio â'i rhwymedigaethau o dan y Protocol.

6. Cydraddoldeb a Hawliau Dynol

6. 1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor cyn cyhoeddi'r Cytundeb Ymadael

Yn ei adroddiad **Y Cytundeb Ymadael: Goblygiadau i Gymru** amlygodd y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru a'r Cynulliad fod yn effro i unrhyw wanhau yn y safonau ar ddeddfwriaeth cydraddoldeb.

Cyhoeddodd y Pwyllgor **adroddiad ar y cyd** â'r Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2018, gan godi pryderon pellach sy'n ymwneud â'r Cytundeb Ymadael drafft:

- **Siarter Hawliau Sylfaenol yr UE:** sut y bydd Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod Hawliau'r Siarter yn parhau i fod yn gymwys yng Nghymru.
- **Dim camu'n ôl o rwymedigaethau cydraddoldeb a hawliau dynol presennol:** p'un a fyddai hawliau a rhwymedigaethau presennol yn cael eu herydu neu eu tynnu o ganlyniad i Brexit.

6. 2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael yn ymateb i'r materion hyn

Ymdrinnir â llawer o'r materion a ddisgrifir yn adran 6.1 ar y cyfnod pontio, y berthynas yn y dyfodol, a'r 'ateb wrth gefn' a amlinellir yn y Protocol ar Iwerddon-Gogledd Iwerddon. Mae'r brif agwedd o ran cydraddoldeb a hawliau dynol sy'n ymestyn y tu hwnt i ddiwedd y cyfnod pontio yn ymwneud â Gogledd Iwerddon.

Mae erthygl 4 o'r protocol ar Iwerddon-Gogledd Iwerddon yn nodi bod y DU yn ymrwymo i sicrhau na fydd gwanhau ar yr hawliau a gaiff eu hamddiffyn yn y bennod ar Hawliau, Diogelu a Chyfle Cyfartal yng [Nghytundeb Belfast 1998 \(Cytundeb Gwener y Groglith\)](#). Mae Erthygl 2 yn nodi y bydd Llywodraeth y DU yn parhau i hwyluso gwaith cysylltiedig y sefydliadau a'r cyrff a sefydlwyd gan Gytundeb 1998 gan gynnwys Comisiwn Hawliau Dynol Gogledd Iwerddon (NIHRC), y Comisiwn Cydraddoldeb ar gyfer Gogledd Iwerddon (ECNI) a'r Cydbwyllgor o gynrychiolwyr y Comisiynau Hawliau Dynol ar gyfer Gogledd Iwerddon ac Iwerddon. Bydd Llywodraeth y DU yn rhoi pwerau newydd i'r NIHRC ac ECNI i fonitro, gorfodi, cynghori ac adrodd ar yr ymrwymiad.

6. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Yn ystod y cyfnod pontio, bydd angen i'r DU barhau i ddehongli cyfraith yr UE mewn modd sy'n gyson â'r Siarter Hawliau Sylfaenol. Mae Pennod 3 yn cwmpasu cydraddoldeb. Fodd bynnag, mae dau eithriad mewn perthynas â hyn. Mae Erthygl 127 o'r Cytundeb Ymadael drafft yn nodi na fydd Erthyglau 39 a 40 o'r Siarter Hawliau Sylfaenol yn berthnasol i'r DU naill ai yn ystod y cyfnod pontio, neu ar ôl hynny. Mae Erthygl 39 yn ymwneud â'r hawl i bleidleisio ac i sefyll fel ymgeisydd mewn etholiadau i Senedd Ewrop, ac yn amlwg ni fydd y DU yn ethol Aelodau o Senedd Ewrop ar ôl ymadael. Mae Erthygl 40 yn ymgorffori hawliau dinasyddion yr UE i sefyll a phleidleisio mewn etholiadau trefol (lleol) yn Aelod-wladwriaeth yr UE y maent yn byw ynddi, ar yr un sail â gwladolion y wladwriaeth honno. Bydd y DU yn rhydd i barhau i ganiatáu i wladolion yr UE wneud hynny ar ôl ymadael ond ni fydd yn ofynnol iddynt wneud hynny. Mae'r DU wedi llofnodi cytundebau parhad mewn perthynas â hawliau pleidleisio dinasyddion â [Sbaen](#), [Portiwgal](#) a [Lwcsembwrg](#). Yn ogystal, mae [Deddf Senedd ac Etholiadau \(Cymru\) 2020](#) a basiwyd yn y Cynulliad yn ddiweddar yn caniatáu i wladolion tramor

bleidleisio yn etholiadau'r Cynulliad yn y dyfodol. Bydd hyn yn cynnwys dinasyddion yr UE. Yn yr un modd mae'r **Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru)** yn ceisio cyflwyno hawliau tebyg mewn etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru.

Yn ogystal, bydd pedair Cyfarwyddeb y Cyngor Ewropeaidd ar gydraddoldeb yn parhau i fod yn berthnasol i'r DU yn ystod y cyfnod pontio. Mae'r rhain yn amddiffyn rhag gwahaniaethu ar yr un sail â Deddf Cydraddoldeb 2010: tarddiad hiliol neu ethnig, rhyw, beichiogrwydd a mamolaeth, statws priodas/partneriaeth sifil, cyfeiriadedd rhywiol, ailbennu rhywedd, anabledd, oedran a chrefydd neu gred.

Fel y nodwyd, mae **cynnwys Deddf Cydraddoldeb 2010** yn adlewyrchu ac yn ymgorffori darpariaethau'r cyfarwyddebau hyn (er fel y mae'r **Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol** yn cydnabod, cafodd cyfreithiau gwrth-wahaniaethu sylweddol ar hil, rhyw ac anabledd eu pasio gan y DU yn annibynnol o gyfraith yr UE; mae'r rhain wedi'u cynnwys ers hynny yn Neddf Cydraddoldeb 2010). Cyfraith y DU yw hon, felly bydd yn parhau ar waith ar ddiwedd y cyfnod pontio oni bai ei bod yn cael ei diddymu neu ei diwygio (ac roedd llawer o'r cynnwys yn bodoli yng nghyfraith y DU cyn ei drosglwyddo i gyfraith yr UE, tra bo agweddau eraill yn deillio o gyfraith yr UE). Fodd bynnag, yn ystod y cyfnod pontio, byddai angen mesur unrhyw effaith andwyol ar y gyfraith honno yn erbyn y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. Os yw'r DU yn parhau i fod yn llofnodwr i'r Confensiwn ar ôl y cyfnod pontio, byddai hyn hefyd yn parhau i fod yn wir, er nad yw'n glir a fydd hyn yn digwydd.

6. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol

Mae'r datganiad gwleidyddol yn nodi mai rhagofyniad hanfodol i unrhyw berthynas yn y dyfodol yw ei bod wedi'i hategu gan ymrwymadau hirsefydlog i hawliau sylfaenol unigolion, gan gynnwys cadw at Gonfensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. Mae hyn yn golygu y bydd y DU hefyd yn parhau i gadw at ei system orfodi, h.y. parchu dyfarniadau'r Llys Hawliau Dynol Ewropeaidd.

Fel y nodwyd yn adran 1.4, mae'r datganiad gwleidyddol amlinellol yn tynnu sylw at yr angen i greu amodau cyfartal ar gyfer cystadleuaeth agored a theg. O ran cydraddoldeb a hawliau dynol, bydd y darpariaethau cyflogaeth a chymdeithasol a grybwyllir yn y datganiad gwleidyddol amlinellol o bwysigrwydd arbennig.

6. 5. Protocol ar ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

Mae darpariaethau'r Protocol ar Iwerddon-Gogledd Iwerddon sy'n ymdrin â hawliau dinasyddion a mesurau diogelu parhaus wedi'u nodi yn adran 6.2 o'r papur hwn. Mae Atodiad 1 i'r Protocol yn nodi meysydd cyfraith cydraddoldeb yr UE a fydd yn parhau i gael eu cymhwyso yng Ngogledd Iwerddon ac i ddinasyddion Gwyddelig o ganlyniad i ymrwymïadau a wnaed yng Nghytundeb Dydd Gwener y Groglith.

7. Trefniadau cyfansoddiadol

7. 1. Materion a godwyd gan y Pwyllgor cyn cyhoeddi'r Cytundeb Ymadael

Yn ei adroddiad ar berthynas Cymru ag Ewrop yn y dyfodol, argymhellodd y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru "archwilio'r cyfleoedd i sefydliadau llywodraethol ac anllywodraethol yng Nghymru ymgysylltu'n effeithiol â'r Undeb Ewropeaidd a'i sefydliadau ar ôl Brexit."

Mae ail ran o waith y Pwyllgor ar berthynas Cymru ag Ewrop yn y dyfodol wedi cynnwys ystyried sut mae gwledydd a rhanbarthau nad ydynt yn rhan o'r UE yn ymgysylltu â'r UE.

Yn ogystal â'i waith ar berthynas Cymru ag Ewrop yn y dyfodol, mae'r Pwyllgor wedi bod yn ystyried ei berthynas â sefydliadau'r Undeb Ewropeaidd yn ystod y cyfnod pontio fel rhan o'i ymchwiliad i Cyfraith yr UE yng Nghymru: Beth fydd yn digwydd yn ystod cyfnod pontio Brexit?.

Mae Cadeirydd y Pwyllgor hefyd wedi dechrau deialog â Senedd Ewrop a Phwyllgor y Rhanbarthau ar gyfluniad posibl strwythurau yn y dyfodol er mwyn hwyluso cysylltiadau rhyng-sefydliadol.

7. 2. Sut mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn ymateb i'r materion hyn

Mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig yn gwneud darpariaeth ynghylch trefniadau sefydliadol i reoli, gweithredu a gorfodi'r cytundeb, gan gynnwys dulliau ar gyfer setlo anghydfodau. Mae erthygl 164 yn darparu ar gyfer sefydlu **Cyd-bwyllgor**, a fyddai'n cynnwys cynrychiolwyr o'r UE a'r DU a'i fod yn cael ei **gyd-gadeirio gan yr UE a'r DU**. Mae'n nodi y bydd yn cyfarfod ar gais y partïon ond y bydd yn cyfarfod o

leiaf unwaith y flwyddyn beth bynnag. Bydd chwe phwyllgor arbenigol hefyd yn cael eu sefydlu i gynorthwyo i weithredu a chymhwyso'r Cytundeb.

Pe bai **anghydfod yn ymwneud â dehongli'r Cytundeb Ymadael**, byddai ymgynghoriad gwleidyddol cychwynnol yn digwydd mewn **Cyd-bwyllgor**. Os na fydd y DU a'r UE yn dod i gytundeb, gall y naill ochr neu'r llall ofyn am sefydlu panel cyflafareddu ar gyfer asesiad rhwymol (er y gall y naill ochr neu'r llall ofyn i'r panel adolygu ei asesiad). Os yw'r anghydfod yn cynnwys cwestiwn o gyfraith yr UE bydd rhaid ei gyfeirio at Lys Cyfiawnder yr UE am ddyfarniad rhwymol, a gellir cyfeirio cwestiynau priodol eraill at Lys Cyfiawnder yr UE hefyd ar gais y naill ochr neu'r llall. Os na fydd y DU neu'r UE yn cydymffurfio â phenderfyniad y panel, gall y panel ddyfarnu bod cyfandaliad neu daliad cosb i'w dalu i'r ochr arall ac, os bydd diffyg cydymffurfio yn parhau, gall yr ochr sydd wedi cael ei thramgwyddo yn ei herbyn atal cymhwyso rhannau perthnasol o'r Cytundeb Ymadael, neu gytundebau eraill y DU-UE, cyhyd â bod hyn yn gymesur â'r tor cytundeb y cwynwyd amdano'n wreiddiol, ac nad yw'n effeithio ar y telerau ynghylch hawliau dinasyddion yn y Cytundeb.

Mae Erthygl 132 yn datgan y byddai Cyd-bwyllgor hefyd yn gyfrifol am fabwysiadu penderfyniad o ran a ddylid ymestyn y cyfnod pontio ac os felly, p'un a yw hyn am hyd at un ynteu ddwy flynedd. Fel yr amlinellir uchod, dim ond unwaith y gellir ymestyn y cyfnod pontio a rhaid i'r cais gael ei wneud cyn 1 Gorffennaf 2020.

7. 3. Beth fydd yn digwydd yn ystod y cyfnod pontio

Yn ystod y cyfnod pontio, ni fydd y DU mwyach yn rhan o broses gwneud penderfyniadau yr UE. Mae hyn yn golygu **na fydd y DU yn cael ei chynrychioli'n awtomatig yn sefydliadau, asiantaethau a chyrrff yr UE ar ôl y diwrnod gadael ar 31 Ionawr 2020**. O ganlyniad, bydd cynrychiolaeth Cymru ar Bwyllgor y Rhanbarthau, Pwyllgor Economaidd a Chymdeithasol Ewrop a Senedd Ewrop yn dod i ben. Yn yr un modd, ni fydd y DU yn gallu gweithredu fel "rapporteur" ar gyfer awdurdodau Ewropeaidd nac Aelod-wladwriaethau yn ystod y cyfnod pontio.

Fodd bynnag, dywed Erthygl 128 o'r Cytundeb Ymadael diwygiedig y gellir gwahodd cynrychiolwyr neu arbenigwyr o'r DU i fynychu rhai cyfarfodydd o'r UE yn ystod y cyfnod pontio, a chyfarfodydd o endidau yr UE lle mae cynrychiolwyr neu arbenigwyr o Aelod-wladwriaethau yn cymryd rhan, pan fo presenoldeb y DU yn angenrheidiol ac er budd yr UE, neu pan fo trafodaethau'n ymwneud â "phenderfyniadau" unigol (penderfyniadau sy'n rhwymo'n gyfreithiol) a gyfeirir at y DU neu ddinesydd neu gwmni yn y DU (e.e. penderfyniad bod cwmni'r DU wedi torri cyfraith cystadleuaeth yr UE yn ystod y cyfnod pontio). Fodd bynnag, ni fydd gan gynrychiolwyr y DU hawliau pleidleisio mewn cyfarfodydd o'r fath.

Mae'r Cytundeb Ymadael diwygiedig hefyd yn nodi yn Erthygl 129 na fydd y DU yn gallu cymryd rhan yng ngwaith unrhyw gyrff a sefydlwyd gan y cytundebau rhyngwladol a wnaed gan yr UE, er y gall yr UE ymgynghori â'r DU.

7. 4. Beth mae'r datganiad gwleidyddol yn ei ddweud am y berthynas rhwng y DU a'r UE yn y dyfodol

Er ei fod yn nodi bod angen i'r cytundebau sy'n ymwneud â'r berthynas yn y dyfodol gael eu negodi'n ffurfiol rhwng y DU a'r UE, mae'r datganiad gwleidyddol yn nodi y bydd y ddwy ochr yn gweithio at lunio fframwaith cyfansoddiadol cyffredinol sy'n cwmpasu penodau a chytundebau cysylltiedig ar gyfer meysydd cydweithredu penodol. Mae'n nodi y gallai hyn fod ar ffurf Cytundeb Cyd-gysylltiad ac y bydd bosibl adolygu'r berthynas yn y dyfodol.

Er mwyn sicrhau gweithrediad y berthynas yn y dyfodol, bydd trefniadau'n cael eu gwneud ar gyfer ei rheoli, ei goruchwyllo, ei gweithredu, ei hadolygu a'i datblygu dros amser, yn ogystal ag ar gyfer datrys anghydfodau a gorfodi. Yn ogystal, bydd y DU a'r UE yn ceisio sicrhau 'deialog reolaidd', gan gynnwys trafod cyfleoedd ar gyfer cydweithredu mewn meysydd o fudd i'r ddwy ochr. Mae'r DU a'r UE hefyd yn cefnogi deialog rhwng Senedd Ewrop a Senedd y DU. Dylai hyn alluogi rhannu barn ac arbenigedd ar faterion sy'n ymwneud â'r berthynas yn y dyfodol.

Fel rhan o'r berthynas y dyfodol, mae'r DU a'r UE wedi cytuno y dylid sefydlu **Cyd-bwyllgor** a fyddai'n cynnwys cynrychiolwyr o'r UE a'r DU. Byddai'r Cyd-bwyllgor yn gyfrifol am:

- rheoli a goruchwyllo gweithrediad y berthynas yn y dyfodol;
- hwyluso datrys anghydfodau; a
- gan wneud argymhellion yn ymwneud ag esblygiad y berthynas y dyfodol.

Mae'r DU a'r UE yn cytuno y dylent geisio datrys anghydfodau drwy drafod ac ymgynghori, gan gynnwys drwy'r cyd-bwyllgor. Bydd trefniadau priodol ar gyfer setlo anghydfod a gorfodi yn cael eu sefydlu, gan gynnwys mecanwaith hyblyg ar gyfer cyfryngu. Bydd y Cyd-bwyllgor neu'r naill barti neu'r llall yn gallu cyfeirio'r anghydfod at banel cyflafareddu annibynnol. Bydd penderfyniadau'r panel yn rhwymol. Bydd y panel yn cyfeirio anghydfodau sy'n codi unrhyw faterion cyfraith yr UE i Lys Cyfiawnder yr Undeb Ewropeaidd. Ni fydd anghydfodau nad ydynt yn codi materion cyfraith yr UE yn cael eu cyfeirio.

7. 5. Protocol ar ffin Iwerddon a Gogledd Iwerddon

Mae Erthygl 165 o'r Cytundeb Ymadael drafft yn darparu ar gyfer sefydlu **Pwyllgor ar faterion yn ymwneud â gweithredu'r Protocol ar Iwerddon-Gogledd Iwerddon**. Yn ôl Erthygl 14 o'r Protocol, byddai'r pwyllgor hwn yn hwyluso gweithrediad a chymhwysiad y protocol ac yn gwneud argymhellion i'r Cyd-bwyllgor, a sefydlwyd gan y Cytundeb Ymadael, ynghylch gweithrediad y Protocol. Byddai'r pwyllgor yn cynnwys cynrychiolwyr o'r UE a'r DU.

Roedd Erthygl 15 o'r Protocol yn sefydlu cyd-weithgor ymgynghori i weithio "fel fforwm ar gyfer cyfnewid gwybodaeth a chyd-ymgyngori". Byddai'r gweithgor yn cynnwys cynrychiolwyr o'r DU a'r UE ond ni fyddai ganddo'r pŵer i wneud unrhyw benderfyniadau rhwymol.